

Asia: VN/727/2021

Lausuntopyyntö luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laiksi Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskuksesta ja siihen liittyviksi laeiksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset huomiot esitysluonnoksesta

Työelämän muutosten nopeus ja niistä aiheutuva tarve oman osaamisen jatkuvaan kehittämiseen koskee kaikkia työkäisiä. Jatkuvan oppimisen politiikan lyhytjännitteisyys on hidastanut koulutus- ja palvelujärjestelmän kykyä löytää käytännön ratkaisuja, joilla vastataan osaamistason nostoon, osaamisen kohtaannon parantamiseen ja työllisyyden vahvistamiseen liittyviin haasteisiin. Tähän toimintaympäristöön esitetty jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskus voi tuoda kaivattua selkeyttä ja vakautta.

Osaamistarpeisiin vastaaminen edellyttää aiempaa tiiviimpää hallinnonalojen yhteistyötä, ja hallinnollisesti palvelukeskus mahdollistaisi opetus- ja kulttuuriministeriön sekä työ- ja elinkeinoministeriön yhteisen ohjauksen jatkuvan oppimisen kysymyksissä.

Palvelukeskukselle aiottujen tehtävien menestyksellinen toteuttaminen edellyttää vahvaa vuoropuhelua työelämän ja koulutuksen järjestäjien kanssa. Keskeistä on sellaisten yhteistyö- ja toimintamallien hyödyntäminen ja kehittäminen, joissa jatkuvan oppimisen tarpeet saadaan näkyviin paremmin ja täsmällisemmin eri kohderyhmillä, alueilla ja toimialoilla. Osaamisen kohtaanto-ongelmien ratkaisemiseksi tarvitaan täsmällisempää tietoa työelämän osaamistarpeista sekä monimuotoisia ja työelämän tarpeisiin joustavia koulutusratkaisuja. Myös työpaikoilla tarvitaan systemaattista osaamisen johtamista ja osaamiseen investoimista.

Huomiot palvelukeskukselle esitetyistä tehtävistä

Palvelukeskukselle aiotut tehtävät ovat laajoja. Palvelukeskuksen pitäisi pystyä omalla toiminnallaan vastaamaan niihin tunnistettuihin jatkuvan oppimisen tarpeisiin, joihin nykyisellä toimijaverkostolla

ja toimintamuodoilla ei pystytä vastaamaan. Tosin esityksessä on arvioitu verrattain vähän vaihtoehtoja, jossa tunnistettuihin haasteisiin olisi etsitty ratkaisumalleja nykyisten toimijoiden tehtäviä kehittämällä. Keskeistä on varmistaa resurssien tehokas hyödyntäminen ja päällekkäisen tekemisen välttäminen muiden toimijoiden kanssa.

Suurin painoarvo palvelukeskuksen tehtävissä tulisi olla jatkuvan oppimisen koulutuksen ja palveluiden parantamisessa ja tarjonnan lisäämisessä. Tämän tehtävän toteuttaminen toteutuisi käytännössä julkista rahaa jakamalla. Jatkuvaan oppimiseen on tälle vuodelle tarkoitettu 40 miljoonan euron määräraha, mutta esityksessä ei ole tarkemmin määritelty, mikä osuus tästä summasta tulee jaettavaksi palvelukeskuksen kautta.

Palvelukeskuksen mahdollisuudet toteuttaa sille laissa määritellyjä tehtäviä ovat täysin riippuvaisia jatkuvaan oppimiseen osoitetusta rahoituksesta. Lisäksi vuosia 2021-2024 koskevassa julkisen talouden suunnitelmassa on linjattu, että TEM:in hallinnonalalta siirretään 10 miljoonaa euroa OKM:n hallinnonalalle vuodesta 2023 alkaen. Jatkuvan oppimisen parlamentaarisen työryhmän asettamien tavoitteiden toteutuminen edellyttää riittävää ja pysyvää kansallista rahoitusta jatkuvalla oppimiselle.

Aliedustettujen ryhmien osallistumisen lisääminen on yksi keskeinen jatkuvaan oppimiseen liittyvä haaste. Palvelukeskukselle esitetty tehtävä jatkuvan oppimisen rahoituksen jakajana mahdollistaa rahoituksen kohdentamisen haavoittuvammille kohderyhmille, kuten matalasti koulutetuille, ikääntyneille, osatyökykyisille tai maahanmuuttajille. Lisäksi tarvitaan asenneilmapiirin muutosta, jotta aliedustettujen ryhmien osaaminen saadaan paremmin työelämän käyttöön.

Ennakoinnin tietotuotanto on jo varsin runsasta, ja ennakkoinnissa keskeisintä olisi koota ja analysoida tietoa jatkuvan oppimisen näkökulmasta eri toimijoiden helposti hyödynnettävään digitaaliseen muotoon.

Esityksessä on tunnistettu hyvin palvelukeskuksen tarve yhteistyöhön alueellisten verkostojen ja muiden yhteistyöverkostojen kanssa. Esityksessä jää vielä epäselväksi, millä toimintatavoilla palvelukeskus voi käytännössä koordinoita alueellisia yhteistyörakenteita ja yliaalueellista yhteistyötä. Yhteistyön varmistaminen edellyttää modernien toimivien työskentely- ja toimintatapojen kehittämistä, joilla varmistetaan eri toimijoiden mahdollisuus osallistua yhteistyöhön. Tähän yhteistyöhön tulee osallistaa laajasti myös työntekijäjärjestöt.

Huomiot palvelukeskukselle esitetystä hallintomallista

Esityksen mukaan palvelukeskuksen yhteydessä toimisi jatkuvan oppimisen ja työllisyyden neuvosto, jonka tehtävänä olisi tehdä esitys palvelukeskuksen toiminnan kehittämissuunnitelmasta. Palvelukeskuksen ohjauksesta vastaavilla opetus- ja kulttuuriministeriöllä sekä työ- ja

elinkeinoministeriöllä olisi esityksen mukaan vahva ote myös toiminnan strategisesta suunnittelusta, sillä neuvoston puheenjohtajana ja varapuheenjohtajana toimisivat ko. ministeriöiden edustajat. Esitys neuvoston kokoonpanosta on työelämän tarpeiden palvelemisen näkökulmasta kannatettava sillä perustelumuiistioon kirjatulla tarkennuksella, että työelämän edustajina olisi saman verran työntekijöiden ja työnantajien edustajia. Myöskään neuvoston kokoa ei ole tarpeen kasvattaa esitetystä.

Huomiot palvelukeskukselle esitetyistä koulutus- ja osaamispalveluiden rahoitusmuodoista

Palvelukeskuksen kautta rahoitettavien koulutus- ja osaamispalveluiden tulee olla nykyistä palvelutarjontaa täydentäviä. Palvelukeskuksen kautta on mahdollista kohdentaa rahoitusta tietyille kohderyhmille tai muihin rajattuihin osaamistarpeisiin.

Palveluiden kohderyhmänä ovat ensisijaisesti työssäkäyvät ja työvoiman ulkopuolella olevat. Näille kohderyhmille ei ole olemassa kattavasti tarjolla jatkuvaa oppimista tukevia palveluita, ja iso osa jatkuvaan oppimiseen soveltuvasta koulutustarjonnasta perustuu kokoaikaiseen opiskeluun. Esityksen lähtökohta, jossa rahoitusta kohdennettaisiin pääsääntöisesti lyhytkestoiseen koulutukseen, johon osallistuminen ei edellyttäisi esimerkiksi pitkää poissaoloa työstä, on kannatettava. Tätä kautta palveluiden tarjoajia tuetaan samalla kehittämään uusia jatkuvan oppimisen koulutusmuotoja, joilla mahdollistetaan osaamisen hankkiminen tiiviisti osana työtä.

Jatkuvan oppimisen ja työllisyyden palvelukeskusta koskevaa esitystä on valmisteltu tilanteessa, jossa on epävarmaa, kuinka suuri osa jatkuvan oppimisen rahoituksesta tullaan kanavoimaan tulevaisuudessa palvelukeskuksen kautta koulutuksen ja palveluiden tarjoajille. On mahdollista, että palvelukeskuksen myöntämät valtionavustukset ja hankinnat pirstaloittavat työikäiselle väestölle suunnatun koulutuksen rahoitusta. Tämän ehkäisemiseksi on tärkeää, että työvoimatarpeita vastaavan tutkintokoulutuksen volyyymi katetaan perusrahoituksella. Esityksessä tulisi myös tarkentaa, mitä ovat ne yhteistyön ja koordinaation muodot, joilla varmistetaan mm. hankintojen järkevä yhteensovittaminen.

Toisaalta rahoituksella voidaan tukea aliedustettuihin ryhmiin kuuluvia suorittamaan koulutus tai tutkinto loppuun suuntaamalla rahoitusta osallistumista tukevaa toimintaan. Oikein kohdennetuilla tukitoimilla voitaisiin nostaa koulutuksen läpäisyastetta esimerkiksi työvoimapula-aloilla.

Muut huomiot esitysluonnoksesta

Osaamistarpeiden muutos koskee kaikkia työikäisiä. Osaamisen ennakointifoorumin tulosten mukaan uusista työpaikoista lähes 60 prosenttia edellyttää korkeakoulutasoista osaamista. Tämä heijastuu tarpeena hankkia tai täydentää korkeakoulutasoista osaamista lyhyempinä täydentävinä kokonaisuuksina tai kokonaisina tutkintoina työuran aikana. Yksilöiden tarpeista lähtevän jatkuvan oppimisen palvelukokonaisuuden rakentaminen tulee olla myös palvelukeskuksen toiminnan lähtökohtana.

Nousiainen Riina
STTK ry